

100 جىلدىن كۆرەس چولپاندا جاڭا سايارما تىكايلىق

تيانشان الابىندا العاش لاۋلاغان ۇشقىن

— كوممۇنىستىر دىڭ شىنجياڭداى باستاپقى مەزگىلدەگى توڭگەرىستىك قىمىلدارنىڭ نىزمەن

شىنجياڭ داشۇەسى مەكتەپ تارىخى سارايىنىڭ جوعارى مەكتەپ قۇششى تۇسىندىرەمىشى يۇي شېۋسۇڭ قاتارلى كوممۇنىستىردىڭ بوينىداى توڭگەرىستىك رۇختى تەرەك سەزمىمەن اڭگەملەلۇدە. (3- ايدىڭ 1- كۇنى تۇسىرىلگەن)

نازار اۋدارىپ كەلدى.

1985 - جىلى 5 - ايدا يۇي شېۋسۇڭ (جانانما اتى ۋاڭ شۇچىڭ) كوممۇنىستىك يىتتەرناتىسونا.ل دىڭك ۇيعارۇمىمەن ۇبر توپ كوممۇنىسپەن بىرگە شىنجياڭغا كەلىپ قىزمەت ورىستەتىپ، ماركىسىم - لەنىنىزمىدى تاراتىپ، ۴ر ۇلت خالقنىڭ جارىق شۇغىلا تالىپۇ جولىن نۇرلاندىردى.

يۇي شېۋسۇڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتيا. سىنىڭ باستاپقى مەزگىلدەگى توڭگەرىس قايرات. كەبرى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتياىسىنىڭ شاڭخاي ۇيمىداسىترۇ گرۇپپاسىنىڭ مۇشەسى، جۇڭگو سوتسىيالىستىك جاستار وداعىن قۇرۇشى. شىنجياڭداى 3 جىلدىان استام ۋاقىتا يۇي شېۋسۇڭ شىنجياڭ بۇقاراسىنىڭ جىھانگەرلىككە قارىسى تۇرۇ بىرلەشتىڭىنىڭ باس خاتىشى، قوسىمىشا شىنجياڭ شۇەيۋانىنىڭ (شىنجياڭ داشۇەسىنىڭ توركىنى) باستى، ولكەلىك 1 - ورتا مەكتەپنىڭ (ۇرۇمچى قالالىق 1 - ورتا مەكتەپنىڭ توركىنى) باستى، دۇيان مەكەمەسى شەكارا قۇرعانىسى ساياىيى تارىبە باسقارماسىنىڭ ورىنباسار باستى، اۋياتىسا مەكتەبى مەن وقيتسەرلەر مەكتەبىنىڭ ساياىيى تارىبەشىسى سىياقتى مىندەتتەردى وتەدى.

”يۇي شېۋسۇڭنىڭ شىنجياڭداى كەزىندە. گى ۇلەستەرىن بىلاي دەپ جىناقۇتاۋعا بولادى: ‘ۇلتتىق فورماداعى، ماركىسىم - لەنىنىزم مازمۇنىنداى‘ - وقىنۇ باعىتىن جاساپ، ماركىسىمدى جۇبەلى تاراتتى؛ ماركىسىم - لەنىنىزدى جەتەكشى تەب، شىنجياڭ بۇقاراس. نىڭ جىھانگەرلىككە قارىسى تۇرۇ بىرلەشتىڭىن توڭگەرىس رۇجىمەن وزگەرتىپ، شىنجياڭداى ۴ر ۇلت بۇقاراسىن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتيا. سىنىڭ باسىلىغىنداى جاپون شاپقىنىششارلارنا قارىسى ۇلتتىق بىرلىكىاپ ستەرنە بەلسەندىلىك. پەن ات سالىسۇعا ۇكتەتەدى، جۇمىلدىردى“ ، - دەدى شىنجياڭ داشۇەسى ارخىۋ سارايىنىڭ باست.

دى، ايتسەدە ماقئاشلار تۇقىم سەبۇ كەزىندە باسقالاردىڭ قانداي تۇقىم پايدالانغاندىغىن ەستىسە، سونداي تۇقىم پايدا لاناتىن جايتتەر اۋەلگىدەي جايباي ساققالدى.

”تۇقىمدى علمىي تاڭداۋ، پايدالانۇدا توپىراق پەن كلىمات شارئ - جاعايدىنا قاراۋ، كاسپورىن مەن بازاردىڭ قاجەتىن ويلاستىرۇ كەرەك. تۇقىم جاقىسى بولسا، ماقتا ئال. شىىنىڭ رەڭى، سەرىپەدىلىگى دە ئاناغۇرلم جاقىسى بولادى“ ، - دەدى تۇرسۇن.

يىىل ونسۇ اۋدانى شىڭڭىڭ ماقتا ۇندىرىسى كاسپىتىك سەلبەستىك كووبەراتىۋى اينالىمعا سالعان 28 مىڭ مۇ جەرگە بۇ. رىنىداى ”قوس 30“ ۇلشەمىنە جەتكەن ماقتا تۇقىمى پايدالاند. دى. تۇرسۇن بىلاي دەپ تانىستىردى: وسىنداى تۇقىمىنان وسكەن ماقتانىڭ ۇنىمىدى ارتتىرۇ ونىمىدىلىگى كورنەكتى، ونىڭ ۇستىنە ورتا، جوعارى دارەجەلى توقمىاشلىق ماتەرىيالدا رىن جاساۋعا ۇيلەسەدى. ساپاسى جاقىسى ماقتا جالىمعا ۇتىمىدى باعا قوسىمىشا قاراجاتىنان يىگىلىكتەندىرىپ قالماستان، ساپا

قوسىمىشا قاراجاتىنان دا يىگىلىكتەندىردى.

5-20۱6 ماقئانىڭ جاڭا سورتىن شىنجياڭنىڭ جەرگە. لىكىتى تۇقىم جەتىلدىرۇ كاسپورىندارى زەرەتتەپ اشىپ جە. تىلدىرىگەن. بۇعان قىزىققان ۇتىلشى وسى كاسپورىننىڭ ونسۇ اۋدانى ۇشلامچى اۋىلىنا ورنالاسقان مەملەكەتتىك ەگىس داقلدارى سورتى وىرملرلىك سناق پۇنكىتىنە كەلدى. سناق پۇنكىتىنىڭ ساراپتاۋ بولەسەندە ساراپتاۋشى رىنۋاند. گۇل عەنى مەن المېرا ابەلت تۇراتقى تەبەپەراتۇرالى ساندىق. تان مايسا جەتىلدىرۇ توستاعانىن لىپ شىقتى، سودان كەيىن مايساخاندان ۇبر - ۇبر تال ماقتا مايساسىن لىپ شىغەپ، مايسانىڭ جەتىلۇ سالىستىراسى مەن مايسانىڭ جەتىلۇ جاء. دايىن ەستەلىككە دى.

”جاڭا سورتى جەتىلدىرۇڭك ە تەز بولعاندا 7 - 8 جىل ۋاقت قاجەت. ەگەر قىستا تۇقىمدى جاينانداى تۇقىم جە. تىلدىرۇ بازاسىندا جەتىلدەرمەسەك، ۇتىپ دە كوپ ۋاقت كەتەدى“ ، - دەدى شىنجياڭ جىنىشىڭۋان تۇقىم شارۋاشلىغى

ورناتۇمەن بىرگە، دۇرسى ماحاببات كوزقاراسىن دا ورنىتەپ، توڭگەرىس، ۇيرەنۇ، توڭگەرىسشىل وتباسىن قۇرۇ ومىردەگى 3 ۇلكەن كوڭىلدى ۇس دەپ نىقالاسپەن تارىبە بەردى. ونىڭ ساباعى نەگىزگى تاقىرىپتى توڭىرەك. تەيى وترىپ، قاراپايىم ۇتىل ارقىلى تەرەك وي اڭعارتقان، دالەل - نىسپاتتى كوپىنىن كەلتىرگەن، كوزقاراسى سارا، مازمۇنى باي بولغاندىقتان، تىڭداۋشە. لارىن بارىنشا قىزىقتىرىپ، تەرەك وي سالىدى.

يۇي شېۋسۇڭ ۇوزىنىڭ بەرىك ماركىسىم سەنىمىن جاس وقۇشلارعا جەتىكىزىپ، وقۇشلاردىڭ جۇرەگىنە ماركىسىم - لەنىنىزم سەنىمى تۇقىمىن ۇسىرەپ، تالاي - تالاي جاس ماركىسىم - لەنىنىزمىشلەردى جەتىلدىردى.

شىنجياڭ بۇقاراسىنىڭ جىھانگەر. لىككە قارىسى تۇرۇ بىرلەشتىڭىنىڭ باس خاتىشى رەتىندە، يۇي شېۋسۇڭ ۇبر توپ كوممۇنىستىى باستاپ، وسى ۇيمىم فورماسىنان پايدالانىپ ماركىسىمدى زور كۇشپەن تاراتتى.

ماركىسىم - لەنىنىزم مازمۇنىنداى “ وقىنۇ باعىتىن جاساپ، شىنجياڭدا ماركىسىمدىك ۇومىر كوزقارا. سى اعارتۇ تارىبەسىن باستادى.

ماركىسىم نازارباىسى دارىندىلارنى جۇبەلى تارىبەلەۋ ۇشىن، يۇي شېۋسۇڭ ماركىسىم - لەنىنىزم نازارباىسىن، مىندەتتى ساقاپ تەپ، ماتەر. يالىسىك دىپالەكتىكا سىياقتى ساپاقتاردى تۇغىش رەت اشق ورنالاستىرىپ، ساياىيى ەكونوميا، جاڭا فىلوسوفيا جانە فىلوسوفيا تارىخى سىياقتى ساپاقتاردى ۇزى وقىتتى ۴رى ئىككى وىغىرىدەن دارىندىلاردى شىنجياڭغا كەلىپ وقىتۇشى بولۇعا ۇسىنىس تەتتى.

شىنجياڭ شۇەيۋانى سونمەن ماركىسىمدى تاراتۇدا. عى ماڭزىدى شىپكە اينالدى.

”الغاشقى ساباق“ شىنجياڭ داشۇەسىنىڭ سول جىلدارىداى قىزىل گەنىنىڭ ناقتى بەينەسى ۴رى قىزىل گەندى ۇزدىكىسىز جالعاستىرۇدىڭ ايقىن بەلگىسى.

”يۇي شېۋسۇڭ شىنجياڭ شۇەيۋانى مەن ولكەلىك 1 - ورتا مەكتەپتە ‘الغاشقى ساباق‘ قىمىلىن ورىستەتتى. شىنجياڭ شۇەيۋانىنىڭ جاڭا وقۇشلارى مەكتەپكە كەلگەندەگى العاش. تى ساباق يۇي شېۋسۇڭ جازعان «شىنجاي توڭگەرىسىنىڭ تاجىرىبە - ساباقتارى» اتتى

ماقالا بولدى“. شىنجياڭ داشۇەسى ماركىسىم شۇەيۋانى قىزىل مادەنىيەتتى زەرتتەۋ ورتالىغە. نىڭ مەڭگەرۇشىسى رۇان يە بىلاي دەدى: جۇڭگونىڭ تايباۋ زامان تارىخىن ماركىسىمدىك كوزقاراسپەن زەرتتەگەن بۇل شىعارما قاللىڭ جاستارعا ارقالاۋعا ۇتىستى تارىخى مىندەتتى كورسەتتى.

ولكەلىك 1 - ورتا مەكتەپنىڭ جاڭا وقۇشلا. رى مەكتەپكە كەلگەندەگى العاشقى ساباقتا دا يۇي شېۋسۇڭ «توڭگەرىستىك ۇومىر كوزقاراسىن ورناتۇدى» ۇزى ۇوتتى. ول وقۇشلارعا توڭ. كەرىستى ۇبرىنىشى ورنىغا قويدىڭار، ۇلى مۇرات

شىلدىڭى سەبەبىنەن قاستاندىققا ۇشرادى، ول كەزدە نەبارى 40 جاستا بولاتىن.

سۇرەتتەگى يۇي شېۋسۇڭ ەر ۇمۇسىندى، كوزىنە كوزىلدىرىك تاققان، جۇزىنىن زەردەلىم. لىك شىغەپ تۇرعان كەلبەتتى دە ماڭغاز ۇبىلىمپاز بەينەلى كىسى. ول قاراڭغى تۇنەكتە قولىنا الاۋ ۇستاعان جان سىياقتى تاغدىر ئاقسىرەتن كوپ تارتسا دا قاشانىدا ەرلىكىكپەن الدا ۇجۇرىپ جول شالىدى.

”20 جاسىندا اتا مەكەنى جىچياڭنان اتتانعاد. دا يۇي شېۋسۇڭ ‘كوپىشلىكنىڭ قارىنى اسقا جارد. ھاندا بارىپ، مەن قايتىپ كەلمەن‘ دەگەندى مۇرات تۇتتى. ول ‘مەنىڭ ارمانىم وتانعا پايداسى تىبەتن، خالىققا پايداسى تىبەتن بارلىق چاقنىڭ ادامى بولۇ‘ دەگەن بولاتىن“. دەدى مەكتەپ تارىخى سارا. بىنىڭ جوعارى مەكتەپ قۇششى تۇسىندىرمەشە. سى. قازىر شىنجياڭ داشۇەسىندە جىىنى 72 جوعا. رى مەكتەپ قۇششىنان ۇيمىداسقان تۇسىندىر. مەشى بار، ولاردىڭ مەكتەپكە جاڭادان كەلگەن وقۇشلارعا بەرەتن قوماقىتى سىيى مەكتەپ تارىخىن ۇتۇسىندىرۇ.

”يۇي شېۋسۇڭنىڭ ۇومىرى بۇرالاڭغا تولى بولسا دا ونىڭ مۇراتى باستان - اياتق. وسكەلەڭ، سەنىمى بەكەم بولدى، ونىڭ قا. سىياسى توڭگەرىستىك رۇخى جۇڭگو كوممۇنىستىرەننىڭ جۇڭگو خالىقنىڭ باقتىن كوزدەگەن، جۇڭخۇا ۇلتىنىڭ گۇلدەنۇىن كوزدەگەن اۋەلكى ماقساتى مەن بوردىشىن تولق ايىگىلەدى. ونىڭ شىنجياڭداى مۇرات - سەنىم ۇشىن قوسقان ۇلەسى جوعارى مەكتەپ وقۇشلارنى ماركىسىم سەنىمىن بە. كەمدەۋىگە بارىنشا باۋراۋدا جانە شاپىتتاند. دىردۇدا“ ، - دەدى رۇان يە.

قازىر شىنجياڭ داشۇەسى بۇكىل ەل بو. يىنشا العاشقى توبىئاى 42 ماڭىداى الدى داشۇە قۇرىلىسى جوعارى مەكتەپتەر قاتارىنا كىرىپ، 3 مەكتەپ اۋماعى بولىپ دامىپ كەڭەيدى، وندا قازىر ۴ر ۇنۇرلى ماھاندىق بوينىشا 35 مىڭنان استام وقۇشى وقىدى. باستايتا يۇي شېۋسۇڭ شىنجياڭعا ماركىسىمدى الا كەلسە، قازىر ۇتىپتە دە كوپ وقۇشلار ونىڭ ۇزىن باسىپ، قىزىل گەندى جالعاستىرىپ، قىزىل ۇداسۇردى اسقاقتاتۇدا.

”مەن يۇي شېۋسۇڭ قاتارلى كوممۇنىستەر. دىڭ قىزىل توڭگەرىستىك رۇخىن ماڭايمىداى ۴ر ادامعا تاراتىپ، جۇڭخۇا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۇى سىندى جۇڭگو ارمانىن جۇرەگە اسىرۇعا جاستىق ورتالىم مەن كۇشىمدى قوسا. مىن“ ، - دەدى پارتىيالى جوعارى مەكتەپ وقۇش. سى گۇنۇر ۇيۇسۇپ.

”پارتيا قۇرىلغاندىغىنىڭ 100 جىلدىغى شۇ. عىلالى ساتىندە، ’قوس 100 جىلدى‘ كۇرەس نى. ساناسىنىڭ تارىخى توسعۇ تۇپىنىندە، ۇمىز قىزىل مادەنىيەتنىڭ نارلەندىرۇنىدە جۇڭگو ارمانىن جۇرە. گە اسىرۇدىڭ جاندى امالىياتى بارىسىندا جاستىق ورال ارمانىن اۋەلەتىپ، خالىقنىڭ مۇدەسى جولىندا قاجىماي - تالباي كۇرەسۇ بارىسىندا ۇز ۇومىرىمىز. دىڭ كوركەم تاراۋىن جامىز“ ، - دەدى پارتىيالى جو. عارى مەكتەپ وقۇشى جاۋ يىفي.

جانرنا شەكىى سەرىكتەستگى زەرەتەشۇ - اشۇ ورتالىغىنىڭ مەڭگەرۇشىسى لىۇ جۇن. وسى سەرىكتەستىك 2005 - جىلدىان باستاپ ماقئانىڭ جاڭا سورتىن جەتىلدى. رە باستاعان، لىگەرىندى -كەيىندى وزدەرى جانە علمىي زەرەتەشۇ مەكتەپتەرئىمەن سەلبەسىپ ماقئانىڭ كوپتەگەن جاڭا سورتىن جەتىلدىرگەن. مۇنىڭ شىندە شىنلۇجۇڭ 68، 5-20۱6، شىنلۇزاۋ 78، شىنجاي 2۹نى جەنەكشى ەتكەن باسىدبققا يە سورتتار لىگەرىندى - كەيىندى شىنجياڭداى ماق. تالى القابتاردا ەكلەپتىن باستى سورتقا اينالدى.

سورتتى تۇقىم جاراتىلىستىق ورتانىڭ، ۇتۇرلى دەرت - دەربەزەدر. مەن زىاندى جاندىكتەردىڭ، بازار وزگەرىسىنىڭ قاتاڭ سىناققارنا توتەپ بەرۇى كەرەك، تۇقىم جەتىلدىرۇ. دىڭ ۇزاق بارىسىندا قايتا - قايتا سىناققان وتكىزىلۇى كەرەك. ماقتانىڭ قاۋاشاعى اشىلعاننان كەيىن، لىۇ جۇن علمىي زەرەتتەۋ قىزمەتكەرلەرن باستاپ ماقتا اتىزىندا جۇرە. لەپ وترىپ، ەڭ جاقىسى گۇل قاۋزىن لىپ، اتالىعى مەن

ئانلىغىن جىنپا، جاساندىى جولىمەن توزاڭداندىرىپ، سان

ۇرپاق بۇدان تۇقىمدى جەتىلدىرەدى، ۇزدىكىسىز تۇردە جا. رامىدىسىن لىپ، جارامسىزىن تاستايدى، ەڭ سوڭىندا سۇرىپ. تىاپ جەتىلدىرىلگەن تۇقىمىنىڭ تاىى دەرت - دەربەزگە قارىسى تۇرۇ قۇاننىن ساراپتاپىدى.

قانшалق جاقىى تۇقىم بولسا دا ۇزدىكىسىز جالبىلاستى. رىلا بەرمەيدى. لىۇ جۇن بىلاي دەپ تانىستىردى: سۇرىپ. تىاپ جەتىلدىرىلگەن ماقتا سورتتى تۇقىمى نەگىزىنەن بۇرالاڭ جولدارمەن تارالادى، جالبىلاستىرىپ ەڭكۇ بەلگىلى جوعارى شەككە جەتكەننىن كەيىن، بازار وزگەرىسى سىياقتى فاكئورلاردىڭ نىفالىمەن قۇلدىرىپ، جاڭا سورتتى تۇقىم ونىڭ ورتىن باسادى. ەمال وسىنداى ۇنۇرلى علمىي زەرەتتەۋ مەكتەپتەرى مەن تۇقىم جەتىلدىرۇ قۇرىلمىدارنىڭ قاجىماي قۇلىشىۋىنىڭ، سان ۇرپاق ساپالى تۇقىمىنىڭ بارلىققا كەلىپ شىنجياڭنىڭ يىتاق دالىسىندا جايباي ەگىلۇنىڭ ارقاسىندا شىنجياڭ ماقئاسىنىڭ ساپاسى بارغان سايىن جاقسارما ۇتۇستى.

(باىى 1 - بەتتە)

تۇقىم سەبۇ بارىسىندا سەغىزلىق قىستاعىنىڭ تۇرىغى ماھەت ابدۇللا تۇرسۇنعا بىلاي دەدى: بىلتىر قىستاق ۇبر تۇتاس 5-20۱6 ماقئانىڭ جاڭا سورتتى تۇقىمىن سىتتەت. كەننەن كەيىن، لايمىقتى باپتالغان جەرلەردىڭ مۇ باسىد. دىق شىتتى ماقتا ۇنىم مولشەرى 570 كىلوگرام بولدى، مۇنى بۇرىنغى جىلداردا قىستاق تۇرىغىندارى ويلاۋعا دا با. تىلدىق تەبىپتەين.

بۇل ۇموزدى ەستىپ تۇرسۇننىڭ وينا كىشكەنتاي كە. زىندە كوركەن ماقئاشلاردىڭ تۇقىم ئاڭىدانغان، تۇقىم پايدا لانغان جاعدايى ەسىنە كەلدى. وتكەن عاسىردىڭ 90 - جىل. مارىندا كوپتەگەن شارۋالاردا سورتتى تۇقىمدى تاڭداپ پايدالانۇ تانىمى كەمىشل بولغاندىقتان، كوكتەمگى ەگىس دا. يىنىدىى كەزىندە بازارعا بارىپ تۇقىمدى تاڭداماي - اق ساتىپ الا سالاتىن، ۇتىپتى، ۇزى لىپ قوبىغان تۇقىمدى پايد. دالاناتىن. كەيىن تۇقىم بازارى ۇزدىكىسىز ارناعا ۇتۇسىرىل.